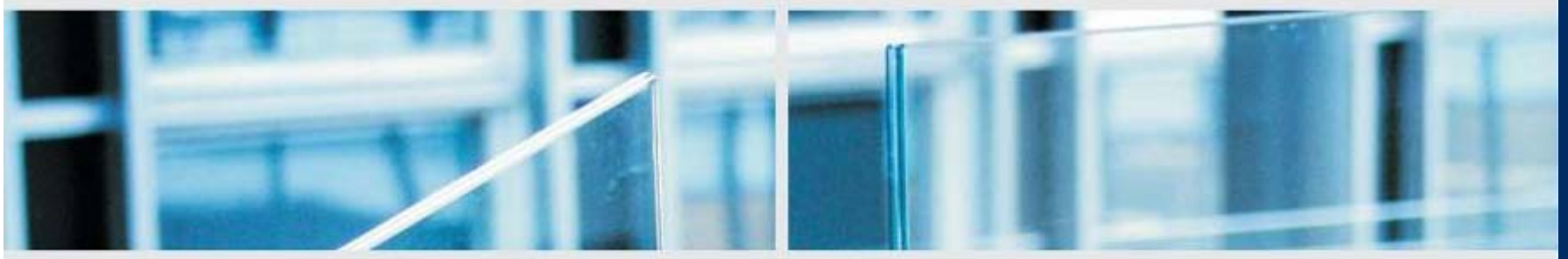

Voiko ilmasto- ja energiapolitiikalla olla odottamattomia vaikutuksia?

Jarmo Vehmas

Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

www.tse.fi/tutu

Turun yliopisto
University of Turku

Esityksen sisältö

- Suomen energiajärjestelmän ja energiapolitiikan ominaispiirteitä
- Energiapolitiikasta ilmastopolitiikkaan
- Ilmasto- ja energiapolitiikan odottamattomia vaikutuksia?

Suomen energiajärjestelmän historiallisia ominaispiirteitä: energialähteet

- Kotimaiset energiavarat: vesivoima, biopolttoaineet ja turve
- Tuonnin huomattavan suuri osuus (raakaöljy, öljyjalosteet, kivihiili, maakaasu, ydinpolttoaine, sähkö Ruotsista ja Venäjältä)

Suomen energiajärjestelmän historiallisia ominaispiirteitä: energiayhtiöt

- Energian suuri kansallinen merkitys – valtionyhtiöt muiden maiden tapaan (Imatran Voima, Neste, Oulujoki, Kemijoki, Vapo, ...)
- Teollisuuden oma energiantuotanto ja erityiset teollisuuden voimayhtiöt
- Sekayhtiöt (sekä julkinen sektori että teollisuus osakkaina, esim. Teollisuuden Voima, Perusvoima, Posiva, Fingrid)

Mankala-periaate

- ”Mankala-yhtiöt” ovat keskinäisiä resurssiyhtiöitä, joiden tehtävä on tuottaa sähköä osakkailleen
- Yhtiöjärjestyksen mukaan osakkaat vastaavat kustannuksista omistuosuuksiensa suhteessa ja saavat vastineeksi vastaavan osuuden yhtiön tuottamasta sähköstä (= ”omakustannushinta”)
- Järjestely liittyi erityisesti metsäteollisuuden haluun turvata tärkeän tuotannon tekijän saatavuus ja kustannusten ennakoitavuus
- Mankala-periaate viittaa oikeusprosessiin, jossa v. 1930 perustettua vesivoimayhtiötä (Oy Mankala Ab) syytettiin kätketystä osingonjaosta
- Prosessin lopputuloksena KHO:n vapauttava päätös (1963)
- Mankala-tyyppiset yhtiöt tuottavat noin puolet kaikesta Suomessa tuotetusta sähköstä

Suomen energiapolitiikka

- Onko Suomella energiapolitiikkaa (=energiajärjestelmän ja energiatalouden toimintaan kohdistuvaa poliittista ohjausta)?
- ”Energiapolitiikka on yhteiskunnallisten tavoitteiden kannalta väline”
- Muutoksen vai säilyttämisen väline - rakennetaanko energiapolitiikalla uudenlaista yhteiskuntaa/energiajärjestelmää vai pönkitetäänkö vanhaa?
- Karjalainen (1989): ”Energiapolitiikka on ohjannut energiataloutta suuntaan, johon se olisi kehittynyt ilman ohjaustakin”
- Vahva energiahallinto

Energiapolitiikasta ilmastopolitiikkaan

- Ilmastopolitiikka liittyy vahvasti YK:n ilmastonmuutoksen puitesopimukseen, Kioton lisäpöytäkirjaan ja käynnissä oleviin ilmastososopimusneuvotteluihin
- EU:lla aktiivinen rooli ilmastososopimusneuvotteluissa ja omassa ilmasto/energiapolitiikassaan
- 20/20/20 –paketti: kasvihuonekaasupäästöt - uusiutuvat energialähteet - energiatehokkuus
- Suomen ilmastopolitiikka ollut luonteeltaan EU:n ilmastopolitiikkaan sopeutuvaa
- Työnjako hallinnossa: kotimainen ilmastopolitiikka TEM:n ja kv. Ilmastopolitiikka YM:n hallinnonalaa
- Suomen Ilmastostrategia • energiastrategia

Ilmastopolitiikan odottamattomia vaikutuksia 1

YK:n ilmastomuutoksen puitesopimukseen perustuvan neuvotteluprosessin epäonnistuminen?

- Riittämättömät tavoitteet
- Kokonaisuuden laajuus ja monimutkaisuus
- Sanktioiden puute
- Mitigaatio vai adaptaatio
- Osapuolien kehittyneisyserot sekä erilaiset lähtökohdat ja vaatimukset (maantieteelliset, taloudelliset, sosiaaliset, teknologiset, poliittiset ja kulttuuriset erot)

Ilmastopolitiikan odottamattomia vaikutuksia 2

Kunnianhimoinen ja tehokas ilmastopöytäkirja ?

- Konsensus tavoitteista
- Konsensus taakanjaosta
- Konsensus keinoista

Mitä edellyttää?

- Kaikki mukaan, myös kehitysmaat?
- Näkyvämpiä, rajumpia ja tuhoisampia ilmastomuutoksen vaikutuksia?
- Teknologinen kehitys... onko tarvittava teknologia olemassa vai ei?
- Arvomuutos vs. poliittinen tahto? Kumpi tulee ensin?

Hoitaako YK/valtiot, hoitavatko markkinat vai hoitavatko asiantuntijat?

Bioenergian kehitys

- Vaikuttavia (edistäviä tai estäviä) tekijöitä:
 - puuraaka-aineen eri käyttövaihtoehtojen **tuottavuuserot**
 - kilpailevat **maankäyttömuodot**
 - energian **kysynnän muutokset** (energiaa käyttävien toimintojen *aktiviteetissa* (tuotannon määrässä), *intensiteetissä* (energian kulutuksessa tuoteyksikköä kohti) ja *rakenteessa* (eri toimintojen suhteellisissa osuuksissa))
 - eri energialähteiden riittävyys, hintakehitys, teknologinen kehitys sekä ”institutionaalinen ja ”poliittinen soveltuvuus”

Ohjauskeinoja energia- ja ilmastopolitiikassa

- Ohjausta sekä energian tuotannossa että kulutuksessa
- Keskeisessä asemassa jaottelu EU:n päästökauppa-sektoriin ja siihen kuulumattomiin toimijoihin
- Mahdolliset uudet ohjauskeinot painottuvat todennäköisesti ei-päästökauppa-sektorin toimijoihin
- Energiaverotus (EU: minimiverotasot)
- Energia- ja energiatehokkuusinvestointien tuet
- Energian markkinoille pääsyn tuet (syöttötariffit, sertifikaatit)
- Informaatio-ohjaus (esim. energiamerkinnät) ja vapaaehtoiset sopimukset
- Erilaiset lupamenettelyt ja muu hallinnollinen ohjaus